

Kiállítás Kolumbiában

A városbemenetel

Itt vagyok hát e végeláthatatlan Kolumbiában, három fokra, vagyis háromszázharminc kilométernyire az Egyenlítőtől... Máris felmerül a nagy kérdés: nyargaljam-e végig két hónap alatt az egész országot, vagy maradjak Cali városában? Hiszen olyan helyek hívogatnak, mint az aranykincses Bogota, megfűrödhetnek a Karib-tengerben Barranquillánál, csatangolhatnak a keleti határon az Orinoco mentén, vagy elröpülhetnek a közársaság akár legdélibb csücskére: Leticiába, igazán az Isten háta mögé, és hallgatnám a rejtelmes Amazonas zugását... A

Csendes-óceán partja is kínálkozik, bár valami hasonló élményben a mexikói Acapulcóban már volt részem. Különbö is mondják, hogy a Calihoz legközelebbi tengeri kikötő, Buenaventura vize fertőzött...

De ha elkezdek mászkálni, akkor mi lesz a kiállítással? Töprengésre nincs idő. Diákkoromban, Gyulafehérváron, a lemondásra is neveltek, így könnyűszerrel el ejtem a csábító utak tervét. Az ide-oda rohanás csak felületes impressziókkal terhelné az emlékezetemet. Itt maradok, megrendezzük a kiállítást, hiszen az egyetem ezért hívott meg. Talán lesz időm arra is, hogy néhány elmélyült munkával valamiképp hazavigyek ebből a varázslatos világból...

Így hát száguldó riporter nem leszek, de reményem van arra, hogy alaposabban megismerjem e kétmillió város és környékét. Meghiúsult útjaimat ilyenformán képzeletben járom be. Ágyamon heverészve és térképeket-utikalauzokat bújva tündöködöm. Régóta mondom: a művész a kiállításon rostokoljon, mint ahogy a kapitány is a hajón a helye, még ha az sülyed is.

Mi sem természetesebb, mint hogy már az első nap kicsomagolok, és megmutatom, mit hoztam a tarsolyomban, vagyis a bőröndömben. Az emeleti szobám és zuhanyozóm mellett kapok egy szobát külön e célra, nagy asztallal. Itt kerül napvilágra a szerencsésen megérkezett nyolcvan fametszet. Antonio kitűnő akvarellista, a színek embere, a fehér-fekete metszetek láttán mégis felcsillan a szeme. Különösebben nem izgulok, hogy munkáimnak lesz-e sikere vagy sem, mert ezt az anyagot némi változtatással már bemutattam 1973-ban Mexikóban, majd teljes egészében 1980 tavaszán Hannoverben, és mindkét helyen megállta helyét. Hogy mennyire rezonál a latin-amerikai lélek a fametszetekre, azt Mexikóban már felmértem, és ha az európai fametszés szülőhazájában, Németországban a bíráló a szerzőről azt írja, hogy „...nevét a legjobb európai fametszők között kell emlegetnünk“, akkor talán itt sincs mitől tartanom. Mindezt ne vegye senki elbizakodottságnak, fiatal koromban nem arra tanítottak.

Kiderül, hogy a háziak a fametszeteket be tudják keretezni. Nem kis munka ez, amit a második emeleten, a terasz melletti műhelyben végzünk el. Zuhanyozó is van mellette, amilyen még kettő van a házban a fürdőszobán kívül. Jó építész az én Antonio barátom, tudta, hogyan tervezze meg a házat... Sokat tréfálkozunk, miközben kiszámítjuk, hogy mennyi kartonlap, üveg, drót, fémkapocs kell a keretezéshez, és másnap be is megyünk a városba, hogy mindezeket megvásároljuk. Szükségem van nekem is valamennyi rajzpapírra, krétára, mert hazulról nem hoztam eleget.

Hogy bevásároljunk, a város központjába kell mennünk, úgy három-négy kilométer távolságra. Oda a mi utcánkkal párhuzamos, 5-ös számú főúton, a város egyik fő útőterén jutunk el. Széles és nincs nagyon beépítve, marad hely a növényzetnek is, így levegős. Utcánk, a Calle 3 rövid és a város délnyugati részében van. A környező kis utcák árnyékosak, sok a mangófa, gyümölcsének íze olyan, mintha sárgadinnyét és barackot ennél egyszerre. A főúton aztán látni különböző pálmákat, banánt, díszkertekben egy síkban kiterült levelű banánt — olyan, mint a páva farka. Ma is nehezen hiszem el, hogy a banán rokona a fünek, dehát így van!

Az utcák-utak sakktablaszerűen vágják át a várost; mint a spanyolok alapította településeknél általában. Azért akadt itt is elég szögeltérés ahhoz, hogy egy óvatlan pillanatban kiszabaduljunk a sakktablán, mint ahogy én is megjártam a mexikói Méridában 1973-ban...

Cali városának jó része hegyoldalra épült, és ott a mértani jelleget már nem lehet betartani, az utcák iránya az emelkedések, völgyek szerint alakul.

Van gazdag, sőt nagyon gazdag hegyoldal, és ennek a vonulatnak van szegény fertálya is, Siloe a neve; később majd bőven lesz szó róla. Olyan nyomorregyedet, amelyben a mexikói Cuernavacában bódorogtam, nem észleltem.

A síkon épült városrész inkább módos, a legtöbb középület itt található, bár több egyetemi részleg a városon kívül esik. A házagak szemléltetést előbb-utóbb beépülnek.

Utközben benézünk egy kisebb postahivatalba. Illik életjelt adnom haza, hogy megérkeztem. A posta az út túlsó felén van. Ide gépkocsin eljutni csak tekervényes módon lehet, aminek egy magamfajta elszánt művész csak örvend, hiszen minden kis zug tartogat valami meglepetést. Csodálkozom, mint egy gyermek.

Hanem egy helyt igazán meglepődöm: három vagy négy különböző színűre festett tetemkezési vállalat kelletti magát — egymásnak ragasztva... Csak nézem Antoniót, hogy lehet ez?

Ó hamiskásan: — Hát nem látod, hogy szemben van a kórház?

Utközben itt is, ott is kibontakozik egy-egy távoli „felhőkarcoló”, olyan 20-25 emeletes, égnok meredő épület. Az egyiket azonmód el is nevezem nápolyi szelvénynek, a vonalozása valahogy arra emlékeztet.

Kisebb parkok mellett szaladunk, nyüzsgés mindenfelé, sok a néger, a fényűző üzlet, és sok helyt ragyogó tisztaság.

Elérkezünk a Rio Calig, amely kisebb, mint a Szamos Kolozsváron, s olyan facsarodott törzsű fák díszlenek a partján, hogy egy mohó grafikusnak máris ki nyílna a szenesdoboz a zsebében...

De nekünk előbb a bankba kell mennünk, miután a kocsinkat biztos helyen hagyjuk. Ez több, régi zöldházaz keskeny utcán átporoszkálva egy kis öreg templom közelében történik. Mint kiderül, Cali legrégibb temploma: Templo de la Merced, kegytemplom, egyszerű falait 1536-ban kezdték építeni.

Gyalog megyünk tovább egy szintén régi, stílusos ház mellett, ez az Építészek Háza, benne éppen Gurisatti barátom vízfestmény-kiállítására éli utolsó napjait. Több nagyméretű tája — mennyire elkívánkozom e messzi vidékekre! — egyenesen lebilincselő. Köveket sehol így még nem láttam festeni. Bevallja: színes fényképeket is használ segédeszközzül... Nem az a fontos, hogy mit vesz a művész igénybe, hanem az, hogy mit visz bele a témába. Nos, van például több viharos egü képe (micsoda egetek látok Kolumbiában! de erről később lesz szó), amelyeken az építész mérnök tökéletes pontossággá félelmetes dinamikával ötvöződik. A fő az, hogy a művész ne próbáljon a színes fényképpel versenyezni, mert abba beletörök a bicskája...

Az Építészek Házától bontás alatt levő házak között iparkodunk tovább. A bontás több utcára kiterjed, és veri fel a port. Korszerűsítik a várost. Színes házacsok, márványlépcsők, fából esztergált korlátok, ablakrácsok, bambuszterő-gerendák pusztulnak el örökre. Semmi emlék nem köt hozzjuk, most látom őket először, de bevallom, fáj a szívem, amikor egy-egy szép zöldes fal a kíméletlen nap-sütésben összeomlik... Valami keveset meghagytam volna belőlük emléknék, milyen is volt régen Cali, de hát ez világjelenség...

Megyünk át a főterre.

Cali főtere kicsinynek mondható. A város felépítésekor, az ezeröttszáz évesekben, bizonyára nem számítottak arra, hogy a település idővel így szét fog terpeszkedni. Csaknem az egész teret új és magas, talán igen magas palotákkal korszerűsítették. Itt már nagy szerepe van a betonnak, mint szerte a világon. Célszerű anyag, különösen ipari építkezéseknél. Ha egy kicsit messzebb nézünk: műemléknek nem való. Úgy vélem ennek oka az, hogy amíg a téglá, a kő, de a fa is szépen öregsenek és halnak meg, addig a beton alakját veszítve hull szét. Így látom ezt, a hajdani gépészmérnök, bár ne lenne igazam.

Antonio barátom egy kétemeletes sarokházat mutat: ő mentette meg a lebontástól. Móddal építették úgy a századfordulón, és bizonyára sokan fogják a szomszédjaival összehasonlítani — az ő javára... Valóban kár lett volna lebontani.

A téren magas, szálegyenes pálmák díszlenek, alattuk park. Mindenfelé kis asztalok, azokon írógépek kattognak. Maszek írástudók szolgálják ki a rászorultakat, akik a közeli hivatalokban intézik ügyes-bajos dolgaikat. Képzem, ha jön egy eső, micsoda kapkodás lehet...

Még néhány utcácska, és a bankhoz jutunk. Közben megérdemelném az „ovatos bámész” jelzőt, mert a betonjárdákból kimeredő, nemegyszer félaraszos szögvasakba botlom. Valami tartóoszlopok lehettek, és talán kényelemből vágták így le.

Gy. Szabó Béla: Sötét bőrű fiúcska
(szénrajz, 1980)

A bank előtt

A bank fontos intézmény a nyugati világban. Valamirevaló ember csak egészen kevés pénzt hordoz magánál, hanem a bankbetétjéből vesz fel és adja át az összeget vásárlásra, de sokszor például éttermekben is bankátutalás formájában fizet.

A bank bejáratánál meglepetés vár: két kekiszínű egyenruhás rendőr, hajlított karimájú kalapban, előírásos bajuszos barna pogácsahuszárarccal örködik. Őlükben géppisztoly, mert hát rendnek muszáj lenni. Mint akinek tőkéje nincs, elfogulatlanul megyek be. Itt is többfelé vigyáznak a biztonságra, a bankműveletek zavartalan lebonyolítására.

No de azért, amíg Kolumbiában vagyok, csak kirabolnak egy bankot Caliban is, fényes nappal.

A bank levegője hűtve van. Nekem hideg. Egy szál rövidujjú ing van rajtam, mint mindenkin. A szellőzés tökéletes, és erre egy ördögi ötlet settenkedik: — Mi nek a szellőzés, ha a pénznek nincs szaga?

Aztán eltűnődöm: mi lenne, ha az emberek nem lopnának, nem ölnének, nem hazudnának? Mindenesetre, bankok nem lennének. Micsoda utópia! Na de a didergésből kimegyek a fényzőnbe és a forróságba, s megállok a bank szájában.

Nézem a járókelőket. Jobbára fiatalok. Ne felejtsük el, Cali egyetemi város. Sok a néger, aztán a kreol (spanyol), négerindió változatok nagy bőségén álmélkodom. Csaknem mindenki keverék. Ami feltűnő: sok a szép arc nőben-férfiban egyaránt. Hát nem megmondta az én angolom még az Óceán fölött?

Ruházatuk nagyjából olyan, mint a miénk, szeretik a fehér inget-ruhát, a sötétbőrűek semmiféle szintől nem riadnak vissza, s így, mint a gyermek, ámulva memorizálok egy narancssárga ruhás komorarcú legényt hidegzöld fal előtt, az egész képet aztán átvágja egy cinóbervörös autó, majd egy sáfrányszínű. Jön egy másik sötétbőrű, de ez már nő, és püspöklila ruhában lépked kecsesen.

Néha aztán egy-egy indió is közéjük keveredik, sajátos sötétkék-fekete népviseletben. Ugyancsak ferdeszeműek a világos poncsós-kalapos-copfos atyafiak, akik vendégárusok a közeli Ecuadorból, és mindenik vörösés-barnás arcú, kissé szomorús-riadtan néz maga elé, vagy talán a jövőbe.

Báméskodom, ahogyan már gyermekkoromban tettem, így az élet kevésbé unalmas, mint másoknak.

Állok hát a bank bejáratánál, balra egy cipőzsinag-, derékszij- meg táskárus, jobbra egy szentképforgalmazó portékáját a járdára kirakva kínálja, szűrős szemű mind a kettő, az örök néha rámesodálkoznak, főleg a zöldkockás ingemre, amilyen egész Dél-Amerikában valószínűleg nincs több, de szemléletmást nem tartanak álcázott rablónak. Itt jut eszembe, hogy 1966-ban a saját városomban visszateszteltatvajnak minősítettek. Rég nem kacagtam akkorát! Nálam egyébként nincs semmi irat, Antonio ki tudja melyik részlegen végzi a pénzműveleteit. Akkor sem vagyok gyanús, amikor egy pénzz szállító autó elénk burrog, s négy fegyveres egyenruhás leugrik, majd markos civilek az élet sóját nehéz ládákban becipelik.

Most kis esőpermet teszi változatossá az állingálásomat. A szentképes hamar összeszed mindent, és a közelembé húzódik, akár csak a szíjas-táskás ember. Mellettem éri a szerencse: vevője akad. Elég testes, karbunkulusszemű nő, egy szíjat próbál ki a derekán, aztán fizet. Egy sovány, mongolos arcú emberke viszont nem tud engem meggyőzni, hogy sorsjegyet vásároljak tőle. Spanyol nyelvtudásomat nem veszem igénybe, csak az üres nadrágzsebemet fordítom ki neki. Csalódván sajnál meg, és keres más lehetőséget.

Végre kijön Antonio, és kacsint: megyünk a papírkereskedésbe — művészboltba.

Itt döbbenek rá, hogy Kolumbia mennyire drága ország. Egy egyszerű pasztellkréta ára ötven peso, azaz pont egy amerikai dollár. Kell néhány darabot vennem, mert itt olyan zöld és lila színek ejtenek rabul, amilyen színű krétát nem hoztam magammal.

Megrendeljük a keretezési anyagokat is. Antonio csekkel fizet, mehetünk haza.

Keretezés közben

A hazaszállított kartonlapokra én rajzoltam fel a metszetekhez szükséges, kivágandó szegélyeket. Ezt a terasz árnyékos részén egy nagy rajztáblán végzem el. Közben persze hol déli, hol nyugati irányban, hol meg felfelé vizsgálódom. Az égről külön kis tanulmányt szeretnék írni, mert itt megdöbbentően nagyok érzem. Délnyugatra nagy ritkán kibukkannak a felhők közül a középső Kordillera jó ötezer méteres havas csúcsai, ezt meg kell lesni!

Gyakran a terasz hátsó falának ablakain a szomszédos udvarokba is bekukucskálók. A terasz növényzete csodálatos egy északról idevetődött magamfajta kóbor embernek.

A gránátalma kecsesen hajló ágai máris sejtetik, hogy ebből fametszet lesz. A Mikulásvirágot Mexikóból ismerem, itt nagyobbra nő. Az aszparagusz nálunk is létezik, a begónia szintén, ennek a nálam díszlő vörös változata itt is megállná a helyét, aztán ott van a hibiszkusz, az azalea — és egy csomónak a nevét sem tudom.

Csodálom a házunk tövében nőtt mimózafát. Sárgászöld, sűrű, finom levélzete után inkább fenyőfajtának vélném, érintésre érzéketlen. Tudom, hogy ezt is meg fogom festeni.

A sok jobbra-balra-fölfelé történő vizsgálódásra aztán meglehetősen ráfizetek. Az *Isteni Színjáték* metszeteihez szükséges méreteket addig számítgatom, hogy belelevétek, s így Lucia asszony negyven kartonszegélyt valamivel kisebbre vág le... Más metszetekhez ezeket ugyan fel tudjuk használni, de mindenképpen szégyen egy hajdani tervező gépészmérnökötől az ilyen elszabás. A Gurisatti-házaspár nagyot derül, amikor önbírálatot tartok, és magamat, spanyolosan, így nevezvén: Gyé El Szabó...

A keretezést Lucia asszony bámulatos szaktudással végzi napokon át, de a kitűzött november huszadikáig bőven van időnk. Hogy hogyan kapom meg a kiállítótermet a nekem legmegfelelőbb időben? Egyik kitűnő iparművész nő mond le javamra, minden rábeszélés nélkül. A megnyitóra is eljön. Hadd említsem meg a nevét: Samira Betancourt.

Keretezés közben rengeteget mesélünk egymásnak művészekről, körülményeiről, mondanom sem kell, állandóan kacagunk.

Itt csak egyetlen pajzán esetet mesélek el, megtörtént, kitalálni nem lehet. Ilyet világleletemben nem hallottam...

Egyik bogotai festőhöz (nevét is mondták) egy éjjel betörték, és — képeket loptak el. Három-négy hét múlva újra betörték, de ezúttal visszalopták a képeket. Egy cédulára csak ennyit írtak: „Tanuljon meg festeni! Egy képét sem tudtuk eladni!”

Már említettem, hogy a trópusokon a kabócát tartják a második átoknak. Az első a moszkító. Ezzel néhány órával később hoz össze az élet, mint az előbbivel.

Dante *Isteni Színjáték*ában a legnagyobb bűn az árulás. Büntetése pedig: a delikvensnek időtlen időig vakaróznia kell. Kolumbiába való érkezésemig e büntetés súlyosságát sehogy sem tudtam felfogni. A moszkitók gondoskodtak arról, hogy a saját bőrömön szenvedjem a kínok kínját. De kit árultam én el?...

Piciny, világos, ártatlannak látszó lény ez a moszkító. Hangtalan, jövetelét semmi sem jelzi, észre sem veszed, amikor rád száll, csak miután megcsapolt. Akkor aztán vakarózhatsz. Néha már sebesre dörzsölöm a csipés helyét, és ha tör-ténetesen a tenyeremet kezdik ki, az a poklok pokla.

Némileg vigasztal, hogy a bennszülöttetek is csipik, ugyanúgy, mint engem. Amikor e felfedezésemet némi diadallal közlöm, Antonio csak ennyit mond: „Az lehet rüh is...”

Egy preklasszikus hangverseny szünetében meglepődve veszem észre, hogy egyik derékig dekoltált ruhájú nő önfeledten vakarózik és még mások is jobbra-balra... Mindez Európában bizonyára enyhe botrányt váltott volna ki. Itt mi sem természetesebb: ott és akkor vakarom meg magam, ahol és amikor viszket...

Szűnyoghálót sehol sem látok. Itt-ott védekeznek ugyan, mint ahogy a kerti vendéglőben is, ahol az asztal alá égő gyertyát helyeznek, hogy a vendég lábát ne csipjék. Vannak aztán furcsa illatú kenőcsök, oldatok, de az ember ezeket hama-rosan megunja. Éjjel be kell bújni a lepedő alá, de egy két milliméteres fekete bogár — a nevét ne is tudjam — oda is befurakodik, és még a moszkitónál is ége-tőbbben csíp. E vérszívó állatokat nevezik a trópusi világ első számú átkának. Egyéb kolumbiai rossz emlékeim nincs is.

Régóta vágytam arra — még itthon is —, hogy egy igazi banánligetet meg-rajzoljak. Egy vakító napos vasárnap délelőtt kerül erre sor, Puerto Tejada néger falu közelében, egy bekötőtű mentén.

Alig bontom ki a mappámat, a kis szárnyasok máris vadul rám támadnak, és az ingemen, nadrágomon át annyira összecsapnak, hogy az nem igaz. Testemnek csak annyi része menekül meg, amekkorát a kis székem két tenyérnyi ülő lapja és a cipőm takar. A rajz nagy kínnal, csapkodással, vakarózással készül el, arco-mon több fekete szénfolt árulkodik, hogy a moszkitók itt sem hagytak békében. „Na Gyézsabó, kellett neked banánliget!” Megfogadom, hogy soha többé banánosba nem megyek.

Úgy egy órával később vigasztalásul már az országút szélén rajzolok terje-delmes cukornádültetvényt, háttérben sötét pálmassorral. Igen hatásos fametszet-téma, a szűnyogok a perzselő napra nem merészkednek támadásba menni, így elmélyedve vázolhatom e fontos növényzetet.

Házigazdámék úgy ötven méternyire türelmesen várakoznak a vörös dzsipben, és nagyot derülnek azon, hogy ténykedésem milyen hatást vált ki az elsuhanó jár-művek vezetőiben-utasaiban. Mert mindenki meglepődve és szánakozva néz vissza: vajon mit is művel ez a kuporgó alak pont az országút szé-lén, miért nem megy be a nádasba?!... Sohasem fogják meg-tudni, mekkora mérhetetlen öröme telik ennek a zöldkockás ingű embernek abban, hogy valamit megörökíthet ebből a szik-rázó napos tájból.

Bár a vakító fehér papír égeti az ujjamat (!), ha hozzá-érek, a munka mégis jól megy, és úgy látom, ez a félóra a legszebb emlékeim közé fog tartozni.

Hogy a mozzanatokot jobban megértsük: kis székem egy gyermekszék, csak húsz centiméter magas, erről „békaperspek-tívában” monumentálisabbnak látom a világot.

